

нення завдань кримінального права необхідно знаходити і реалізовувати баланси між наявними кримінальним правом та іншими компонентами суспільства (зовнішні кримінально-правові баланси) і баланси між компонентами кримінального права (внутрішні кримінально-правові баланси, в межах якого також є свої зовнішні баланси). Так само існують зовнішні і внутрішні кримінально-правові дисбаланси. Цей класифікаційний підхід є універсальним для всіх компонентів суспільства.

Список використаної літератури:

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III // Офіційний вісник України. – 2001. – № 21. – С. 1. – Ст. 920.
2. Платон. Филеб. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://nsu.ru/classics/bibliotheca/plato01/fileb.htm> (дата обращения 22 апреля 2020 г.). – Название с экрана.

Ключові слова: кримінальне право, баланс, *mutatis mutandis*, «універсальний реплікатор», компоненти кримінального права.

Ключевые слова: уголовное право, баланс, *mutatis mutandis*, «универсальный репликатор», компоненты уголовного права.

Key words: criminal law, balance, *mutatis mutandis*, 'universal replicator', components of criminal law.

ДМИТРУК МИХАЙЛО МИХАЙЛОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального права, кандидат юридичних наук, доцент*

ЩЕ РАЗ ПРО «СТАДІЇ НЕЗАКІНЧЕНОГО ЗЛОЧИНУ»: ТАК ЇХ «ДВІ» ЧИ «ТРИ»?

Кримінальне законодавство у своєму розвитку «відірвано» від кримінального права як науки. При цьому, в кримінальному праві як в навчальній дисципліні передбачені твердження які висвітлюються як загальноновизнані та усталені положення, хоча насправді є суперечними, що інколи ускладнює засвоєння навчального матеріалу студентами. Наприклад, в ч. 2 ст. 13 КК, зазначено «Незакінченим злочином є готування до злочину та замах на злочин.» тобто очевидно, що злочини поділяються на закінчені та незакінчені, а останні в свою чергу мають такі стадії як замах та готування, проте в літературі це питання висвітлюється по-різному. ***Заявлена тема висвітлювалась нами і раніше, проте після дискусії автором із своїми колегами, уточнимо свою позицію щодо окремих положень цього питання.***

В ч. 2 ст. 13 КК, зазначено, що «незакінченим злочином є готування до злочину та замах на злочин». Це положення КК у підручниках із кримінального права пояснюється так: «КК визначає злочинними та

караними три стадії вчинення злочину: 1) готування до злочину; 2) замах на злочин; 3) закінчений злочин. Закінчений злочин – це завершальна (остання, підсумкова) стадія вчинення злочину. Вона поглинає попередні стадії вчинення злочину і останні не мають значення для кваліфікації, якщо не створюють склад іншого злочину, оскільки всі стадії одного і того самого злочину мають єдиний (один і той самий) об'єкт посягання» [1, с. 183-184]. Таке розуміння є найбільш поширеним, проте не є загально визнаним.

М.Д. Дурманов визначав правильною наступну кількість та послідовність стадій злочину: 1) закінчений злочин; 2) приготування; 3) замах [2, с. 34]. Така послідовність частково пояснює чому остання стадія (закінчений злочин) у більшості сучасних підручників із кримінального права розглядається першою.

В Курсі радянського кримінального права в умисному злочинному діянні виділялись такі стадії: 1) виявлення умислу; 2) готування до злочину; 3) замах на злочин; 4) закінчений злочин [3, с. 403]. Проте з часом від виділення такої стадії як «виявлення умислу» в науці кримінального права відмовились.

М.Д. Дурманов з цього питання зазначав: «В більшості робіт радянських авторів дослідження починається із більш ранніх стадій. Спочатку розглядається готування (або виявлення умислу, якщо воно визнається стадією), потім замах і, на кінець, закінчений злочин. Така послідовність прийнята і в програмах з радянського кримінального права, крім програми 1954 р., в якій чомусь взагалі не згадувалось про таку стадію як закінчений злочин» [2, с. 32] тобто «закінчений злочин» як стадія злочину виділялась не завжди.

На нашу думку, незакінчений злочин поділяється на стадії, якими є «готування» та «замах», а виділення третьої стадії – «закінчений злочин» є неправильним розумінням ст. 13 КК із наступних доводів: 1) виділення стадії як «закінчений злочин» порушує «правила логіки»; 2) виділення такої стадії як «закінчений злочин» суперечить ч. 2 ст. 13 КК; 3) виділення такої стадії як «закінчений злочин» нічого не додає науці кримінального права, а лише призводить плутанини між такими поняттям як «стадія незакінченого злочину» та «стадія злочинної діяльності», а знання про останню в науці почали іменувати як «концепція видів незакінченого злочину» та «вчення про етапи злочину».

Розглянемо зазначені доводи. Перед цим з'ясуємо, що слід розуміти під поняттям «стадія злочину». «Стадія вчинення злочину – певний етап умисної злочинної діяльності, які розрізняються між собою за характером діянь, моментом їх припинення, ступенем реалізації злочинного наміру» [4, с. 78], таке розуміння є одним із найвдаліших, оскільки інші визначення є казуїстичними або не відображають зміст цього поняття. Проте, навіть, у цьому визначенні бачимо ототожнення «діяння» та «злочинної діяльності».

1. У логіці «поділ» визначають як логічну операцію, яка складається із «подільного поняття», «членів поділу» та «підстави поділу». Поділ за видом може бути або дихотомічним (певна ознака подільного поняття

«є» або «немає») або поділом за видовісною ознакою (для всіх подільних понять притаманний «різний зміст однієї ознаки»). Виділення «стадій» в теорії кримінального права є поділом за видовісною ознакою, оскільки підставою поділу є саме стадія як етап реалізації умислу, подільним поняттям є незакінчений злочин, а види стадій (готування, замаху) є «подільними членами» [5, с. 59].

Якщо уявити, що подільним поняттям є «злочин», а не «незакінчений злочин» (це необхідно для того, щоб обґрунтувати виокремлення такої третьої стадії як «закінчений злочин»), то виходить, що «подільне поняття» та один із «членів поділу» є тотожними поняттями, що свідчить про наявність такої логічної помилки як «поділ із зайвим членом» [5, с. 60].

Загальновизнаним є твердження, що «закінчений злочин – це завершальна (остання, підсумкова) стадія вчинення злочину, що поглинає попередні стадії вчинення злочину і останні не мають самостійного значення та не впливають на кваліфікацію, якщо не створюють склад іншого злочину, тому що всі стадії одного і того самого злочину мають єдиний об'єкт посягання» [1, с. 183-184].

У зв'язку із зазначеним, виокремлення «закінченого злочину» як стадії злочину призводить до таких логічних помилок як «стрибок у поділі», «підміна підстави поділу» [5, с. 60], що вказує на помилковість «виділення стадії закінченого злочину».

Отже, із позиції логіки виділення стадії «закінченого злочину» поряд із готуванням та замахом свідчить про неправильне обрання подільного предмета, а саме ним має бути «незакінчений злочин», а не «злочин». Виділення такої тричленної класифікації стадій (1. *готування*; 2. *замах*; 3. *закінчений злочин*) вказує на поєднання у одній класифікації двох підстав поділу: 1) для поділу злочинів на закінчені та незакінчені, «поділ» як логічна операція за видом є «дихотомічним», а підставою поділу є «закінченість» або «незакінченість» злочину; 2) для поділу «незакінченого злочину» на стадії поділ як логічна операція є «поділом із видовісною ознакою», а підставою виділення готування та замаху є «стадія незакінченого злочину».

2. В Розділі III «Злочин, його види та стадії» 3. ч. КК, в ч. 1 ст. 13 вказано, що злочин може бути закінченим та незакінченим тобто це є види злочинів (як ми з'ясували це дихотомічний поділ). А в ч. 2 ст. 13 КК передбачено, що саме незакінчений злочин поділяється на готування та замах (поділ за видовісною ознакою). Правильним буде визначати закінчений та незакінчений злочин видами, а лише один із видів, а саме незакінчений злочин поділяється на такі стадії як готування або замах. Так зазначено в тексті КК, а тому включення «закінченого злочину» у стадії незакінченого злочину є незаконним.

3. Закінчений злочин – це «стадія злочину», що характерна для будь-якого виду злочинного діяння, яка завжди є підставою кримінальної відповідальності, є констатацією необхідності кваліфікації злочинного діяння за відповідною статтею Ос. ч. КК без посилання на положення 3. ч. КК. Законодавцем в статтях Ос. ч. КК всі злочини описані як «закінчені злочини», що позбавляє необхідності додатково

виокремлювати стадію «закінченого злочину», оскільки це нічого не пояснює ні з теоретичної ні з практичної точки зору. Більше того, виділення стадії «закінченого злочину» суперечить конструкції усиченого складу злочину, оскільки усиченим складом злочину вважаються такі діяння, в яких момент закінчення злочину самим законом переноситься на стадію готування або на стадію замаху (погроза вбивством, розбій) [1, с. 94], тобто виходить, що стадія закінченого злочину то є, то вона відсутня, і стає стадією замаху або готування. Що ж це за стадія злочину, якщо вона в одних злочинах є самостійною стадією злочину, в інших злочинах взагалі не визнається стадією злочину, а дорівнює стадії готування або замаху. А.П. Козлов із цього питання зазначав: «При этом ни у кого из ученых не возникает критического отношения к «стадиям» (*оконченного преступления – уточнение Д.М.), кочующей по различным стадиям.*» [6, с. 128].

Співрізність виділення такої стадії злочину як «закінчений злочин» обумовило виділення «концепції видів незакінченого злочину» («злочинів по ступеню їх завершеності», «концепції позастадійних деліктів») та «вчення про стадії злочину» [7, с. 152], а фактично поняття «закінченого злочину» в цих ученнях або концепціях виділено лише як певну «умоглядну» теоретичну модель злочинної поведінки (а не злочину) для її кримінологічного або інших видів аналізу, що в кримінальному праві є нелогічним, незаконним та призвело лише до плутаними у розумінні стадій незакінченого злочину.

Отже, «стадії» слід виокремлювати лише у незакінченому злочині тобто неправильним є виділення «стадій злочину». До стадій незакінченого злочину слід зараховувати «готування» та «замах», які в свою чергу є окремими кримінально-караними діями. Наукові знання про стадії незакінченого злочину інколи називають «концепцією видів незакінченого злочину». Поняття «стадії злочину» є нелогічним, суперечить ч. 2 ст. 13 КК, а його використання призводить до змішування «стадій незакінченого злочину» як кримінально-правового поняття та «етапів злочинної поведінки» як кримінологічного поняття.

Список використаної літератури:

1. Кримінальне право України: Заг. ч.: підруч. / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін.; за ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – 4-те вид., переробл. в допов. – Х.: Право, 2010. – 456 с.
2. Дурманов М.Д. Стадии совершения преступления по советскому уголовному праву. – М.: Гос. изд.-во Юр. лит.-ры. 1955. – 209 с.
3. Курс советского уголовного права. Часть общая. Том II. Преступление. (под ред. А. А. Пинтовского). – Москва. Наука. 1970. – 516 с.
4. Кримінальне право України: навч.-метод. пос. / кол. Авторів: С.В. Ківалов, С.В. Албул, Д.О. Балобанова, [та ін.] / відп. ред. д.ю.н., академік Вячеслав Олексійович Туляков. – Одеса: Юр. літ.-ра, 2014. – 612 с.
5. Хоменко І. В. Логіка: теорія та практика: Підручник. – К.: Центр учбової літератури. 2010. – 400 с.
6. Козлов А.П. Учение о стадиях преступления. – Санкт-Петербург: Изд.-во «Юридический центр Пресс», 2002. – 353 с.

7. Пудовочкин Ю.Е. Учение о преступлении: Избранные лекции. – Москва: Юрлитинформ, 2010. – 280 с.

Ключові слова: злочин, стадія, замах, готування, концепія, закінчений злочин.

Ключевые слова: преступление, стадии, приготовление, покушение, оконченное преступление.

Key words: crime, stage, crime preparation, attempted crime, completed crime.

КОЛОМІЄЦЬ ЮЛІЯ ЮРІЙВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального права, кандидат юридичних наук, доцент*

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ СУБ'ЄКТІВ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ІДЕОЛОГІЇ

В юридичній літературі стосовно кримінально-правової політики виділяють суб'єктів та учасників кримінально-правової політики. Суб'єктами кримінально-правової політики визнаються ті державні інституції, які формують кримінально-правову політику. До них належать: Верховна Рада України; Президент України; Кабінет Міністрів України; Конституційний Суд України; Вищий спеціалізований суд України; Верховний Суд України. Учасники кримінально-правової політики, на відміну від суб'єктів, не формують кримінально-правову політику, а лише діють у сфері кримінально-правової охорони та регулювання. Як учасники кримінально-правової політики виступають: суди загальної юрисдикції; правоохоронні органи (прокуратура, МВС, СБУ, органи податкової міліції, органи Державної кримінально-виконавчої служби та ін.); громадяни (як при додержанні ними кримінально-правових приписів, так і у випадках притягнення їх до кримінальної відповідальності за порушення норм КК) [1, с. 8].

Кримінально-правова ідеологія та кримінально-правова політика не тотожні поняття. Якщо кримінально-правова ідеологія – це сукупність світоглядних ідей про охоронну функцію кримінального права, то кримінально-правова політика – це напрями діяльності держави у сфері протидії злочинності. Виходячи з цього суб'єктами кримінально-правової ідеології є не тільки суб'єкти наділені владними повноваженнями, але й інші суб'єкти організації спільної діяльності людей.

До суб'єктів кримінально-правової ідеології наділених владними повноваженнями належать: Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Конституційний Суд України, Верховний Суд, Європейський суд з прав людини. Загальновідомо, що середовище безпосередньої контактної взаємодії людей впливає на формування та впровадження ідеології іноді більше, ніж середовище створене суб'єктами, наділеними владними повноваженнями на макрорівні. Безпосередня контактна взаємодія людей відбувається в сім'ї,